

Sources du cours de Rav Abdelhak - Paracha Balak

מקורות פרשת בלק

(א) וַיֵּרָא בְּלָק בֶּן-צְפּוֹר אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי:

רש"י: בלק אמר, אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם (סיחון ועוג), לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה, לפיכך ויגר (פחד) מואב:

וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל-בְּלָעַם בֶּן-בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר-עַל-הַנֶּהָר אֲרָץ בְּנֵי-עַמּוֹ לְקַרְא-לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הַנְּהַ כֹּסֵף אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי:

רש"י: (באמצע פסוק ד)
-ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין?
כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם,
אמרו, מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו?
אמרו לו, אין כחו אלא בפיו,
אמרו, אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו:

(ב) וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל-בְּלָעַם בֶּן-בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר-עַל-הַנֶּהָר אֲרָץ בְּנֵי-עַמּוֹ לְקַרְא-לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הַנְּהַ כֹּסֵף אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי:

רש"י: ארץ בני עמו. של בלק, כי משם היה, ובלעם היה מתנבא ואומר לבלק, עתיד אתה למלוך (במ"ר שם),

👉 ואם תאמר, מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע?
כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר, אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב,
-העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם,
שבתחלה היו גדורים בעריות, ובלעם נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות (במ"ר כ, א):

לקרא "לו". הקריאה "שלו" היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לבלעם ממון הרבה:

ג)בלעם התפרסם בכח קללתו כי סיחון ביקש מבלעם לקלל את מואב/וניצח במלחמה

-כי חֲשָׁבוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אֲרָצוֹ מִיַּד עַד-אֲרָן:
-על-כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חֲשָׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִכּוֹן עִיר סִיחֹן:
-כִּי-אִשׁ יֵצֵא מִחֲשָׁבוֹן לְהִבָּה מִקְרִית סִיחֹן אֲכַלְהָ עַר מוֹאָב בְּעֵלֵי בְמוֹת אֲרָן:
-אוֹיֵ-לֶךְ מוֹאָב אֲבָדְתָ עִם-כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵי פְלִיטָם וּבְנֵיתָיו בְּשִׁבִית לְמֶלֶךְ אֲמֹרֵי סִיחֹן:

רש"י:

על כן. על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב: יאמרו המושלים. בלעם, שנאמר בו וישא משלו (במדבר כג, ז):
המושלים. בלעם ובעור, והם אמרו: באו חשבון. שלא היה סיחון יכול לכבשה, והלך ושכר את בלעם לקללו,
וזהו שאמר לו בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו' (שם כב, ו): תבנה ותכונן. חשבון בשם סיחון להיות
עירו:

כי אש יצאה מחשבון. משכבשה סיחון: אכלה ער מואב. שם אותה המדינה קרוי ער
אוי לך מואב. שקללו את מואב שימסרו בידו: כמוש. שם אלהי מואב: נתן. הנותן את בניו של מואב: פליטם.
נסים ופליטים מחרב ואת בנותיו בשבית וגו':

ד) הגמרא ברכות דף ז'
(על הפסוק כי רגע באפו)

-וזו היא רגע
-ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע!
דכתיב ביה: ויודע דעת עליון!

-השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע?
אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה!

-והיינו דאמר להו נביא לישראל: עמי, זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו'!!

מאי למען דעת צדקות ה' ?
א"ר אלעזר: אמר להם הקב"ה לישראל: דעו כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי בימי בלעם הרשע,
שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט!

והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק: "מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה"
מלמד שכל אותן הימים לא זעם!

👉 וכמה זעמו? רגע!

וכמה רגע?

א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא: רגע כמימריה!
ומנא לן דרגע רתח? שנא: כי "רגע באפו" חיים ברצונו!

ה) תוספות מסכת עבודה זרה דף ד'
רגע כמימרא. וא"ת מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת?
יש לומר: היה אומר "כלם" והקב"ה הפכו ואמר "מלך"
כדכתיב (במדבר כג) ותרועת "מלך" בו

ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלָעַם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא:

רש"י: לא תלך עמהם. אמר לו אם כן אקללם במקומי?

אמר לו לא תאור את העם!

אמר לו אם כן אברכם?

אמר לו אינם צריכים לברכתך!

כי ברוך הוא, משל אומרים לצרעה לדבורה "לא מדובשיך ולא מעוקצך" (במ"ר כ, י):

ז) מיכה פרק ו' פסוק ה':

עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב! ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל?
למען דעת צדקות השם!

ח) שאלה: איך ייתכן שבלעם הציע לברך במקום לקלל? הלא היה שונא את ישראל?!
-ועוד: וכי באמת אומרים לדבורה "לא מדובשיך ולא מעוקצך"?
- הלא אנחנו כן רוצים את הדבש!?!

-תשובה :

חז"ל אומרים שרבקה היתה עקרה במשך עשרים שנה, בגלל "ברכת לבן הרשע" כדי שלא תתקיים ברכתו שאמר "אחותנו את היי לאלפי רבבה" אצל רבקה, ולכן היתה עקרה ! והיא ילדה רק בזכות תפילת יצחק אבינו הצדיק

-לכן בלעם, בראותו שאינו יכול לקלל את ישראל, אז הוא ביקש דוקא לברך אותם בערמה, בידועו שבתור רשע, הקב"ה יעכב את הברכה, והברכה תהפוך לקללה

- לכן הקב"ה לא רצה שיברך אותם, כי הדבש הזה מסתיר את העוקץ שמתחתיו

(ט) הגמרא מסכת מכות דף י'

אמר רב הונא א"ר אלעזר

-מן התורה -ומן הנביאים -ומן הכתובים : "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו"

-מן התורה : דכתיב "לא תלך עמהם" וכתיב "קום לך אתם"

(י) הגמרא במסכת יומא דף פ"ג :

רבי מאיר ור' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא ר' מאיר הוה דייק בשמא ר' יהודה ור' יוסי לא הוו דייקו בשמא כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא יהבו להו אמרו לו מה שמך אמר להו כידור אמר ש"מ אדם רשע הוא שנאמר כי דור תהפוכות המה ר' יהודה ור' יוסי אשלימו ליה כיסייהו ר"מ לא אשלים ליה כיסיה אצל אותביה בי קיבריה דאבוה אתחזי ליה בחלמיה תא שקיל כיסא דמנח ארישא דההוא גברא למחר אמר להו הכי אתחזי לי בחלמאי אמרי ליה חלמא דבי שמשי לית בהו ממשא אצל ר"מ ונטריה כולי יומא ואייתיה למחר אמרו לו הב לן כיסן אמר להו לא היו דברים מעולם אמר להו ר"מ אמאי לא דייקיתו בשמא אמרו ליה אמאי לא אמרת לן מר אמר להו אימר דאמרי אנא חששא אחזוקי מי אמרי משכוהו ועיילוהו לחנותא חזו טלפחי אשפמיה אצלו ויהבו סימנא לדביתיהו ושקלוהו לכיסייהו ואייתו אצל איהו וקטליה לאיתתיה היינו "מים ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרונים הרגו את הנפש"

י"א) משנה אבות (ד-יא)

רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד.

(יב) ויפתח השם את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים: רש"י : רמז לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה:

🍒 הטור אורח חיים סימן תי"ז

ושמעתי מאחי הר"י

טעם לדבר לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות

-פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח) לושי ועשי עוגות ופסח היה

-שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק

-סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לד) ולמקנהו עשה סוכות וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים

כנגד י"ב שבטים וכשחטאו בעגל ניטלו מהם וניתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא:

י"ד) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל השם אלוקיו עמו ותרועת מלך בו:

רש"י : לא הביט. הקב"ה און שביעקב, שכשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם, להתבונן באוניות שלהם

ובעמלן שהן עוברים על דתו: עמל. לשון עבירה

אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכן: ותרועת מלך בו. לשון חבה ורעות